

ΕΝΟΣ «ΤΡΕΛΟΥ» ΜΥΡΙΑΙ ΕΠΟΝΤΑΙ

Η ΚΟΡΕΑΤΙΚΗ «ΚΡΙΣΗ», Η ΚΙΝΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Μπλέξαμε με τους «τρελούς»

Από την εκλογή του νέου προέδρου των ΗΠΑ και μετά, η διαδεδομένη άποψη, τουλάχιστον σε τούτη εδώ την γωνιά των Βαλκανίων, είναι ότι τις τύχες του κόσμου τις ορίζει πλέον ένας τρελός.

Τους τελευταίους δύο μήνες η αυξανόμενη ένταση με την «προκλητική» Β. Κορέα επανέφερε στο προσκήνιο και τον Κιμ Γιονγκ Ουν που εικάζεται ότι είναι πιο τρελός και από τον πλανητάρχη και διαθέτει και πυρηνικά. Η συζήτηση για τους παγκόσμιους διακρατικούς ανταγωνισμούς καταλήγει να διεξαγεται με όρους ποπ ψυχολογίας.

Εμείς από τη μεριά μας, όποτε ξεκινάμε να ασχοληθούμε με ένα ζήτημα σαν το παραπάνω, επαναλαμβάνουμε από μέσα μας τον βασικό μπούσουλα: Η εξωτερική πολιτική του κάθε κράτους είναι η επιδίωξη των εθνικών του συμφερόντων στους διακρατικούς ανταγωνισμούς. Όπως όλες οι κρατικές πολιτικές, δεν μετριέται σε μέρες και μήνες αλλά σε βάθος δεκαετιών (τουλάχιστον). Δεν οργανώνεται σε επίπεδο ατόμων (είτε δικτατόρων, είτε πλανητάρχων), αλλά σε επίπεδο τεράστιων πολύπλοκων κρατικών μηχανισμών. Δεν διεξάγεται με όρους ψυχικής διάθεσης, αλλά βάσει σαφών στρατηγικών.

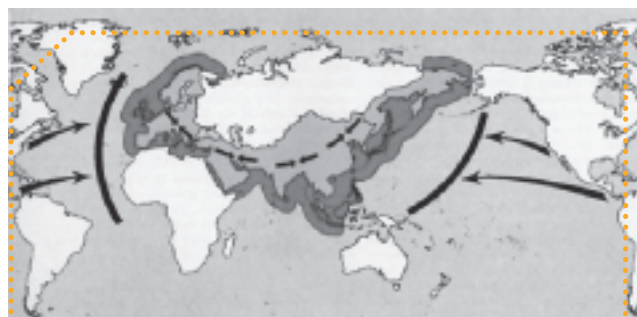
Οπότε σκοπός αυτού του κειμένου είναι να μιλήσει για την «βορειοκορεατική κρίση», θεωρώντας τη όχι ως παιχνίδια τρελών ηγετών, ούτε ως (άλλη μια) μεμονωμένη σύγκρουση κάπου στην υδρόγειο, αλλά εντάσσοντάς τη στο πλαίσιο των διακρατικών ανταγωνισμών που εξελίσσονται από την γειτονιά μας έως τα βάθη του Ειρηνικού με ανησυχητικά αυξανόμενη ένταση.

Η γεωπολιτική ως κρατικός μπούσουλας

Πριν από δύο χρόνια, προσπαθώντας να μιλήσουμε για τον ρόλο του ελληνικού κράτους σε αυτό τον πόλεμο, είχαμε περιγράψει στην μπροσούρα «Στρατηγική της Ανατολικής Μεσογείου»¹ τη γεωπολιτική ως τη γλώσσα που μιλάνε οι ειδικοί των κρατών για τα συμφέροντά τους και τις συγκρούσεις μεταξύ τους.

Στις αρχές του 20ου αιώνα, ο βρετανός Μάκιντερ πρωτοδιατύπωσε τη γεωπολιτική θεωρία σύμφωνα με την οποία ο κόσμος απαρτιζόταν από την Πλανητική Νήσο (Ευρασία), με το κέντρο της να ονομάζεται Ζώνη-Άξονας [pivot area], και από δύο δακτύλιους που την περιβάλλουν, έναν εσωτερικό, και έναν εξωτερικό στον οποίο άνηκε η Βρετανία. Το αξίωμα του Μάκιντερ ήταν ότι, «όποιος ελέγχει την Ανατολική Ευρώπη εξουσιάζει τη Ζώνη-Άξονα. Όποιος ελέγχει τη Ζώνη-Άξονα ελέγχει την Πλανητική Νήσο. Όποιος ελέγχει την Πλανητική Νήσο ελέγχει τον Κόσμο».² Κοινώς, για να παραμείνει παγκόσμια αυτοκρατορία η Βρετανία έπρεπε να αποτρέψει με όλα τα μέσα την ανάδυση οποιασδήποτε δύναμης (βλέπε αυτοκρατορική Ρωσία και ανερχόμενη Γερμανία) ικανής να ελέγξει όλη την Ευρασία.

40 χρόνια και δύο παγκόσμιους πολέμους αργότερα, ο αμερικανός Σπάικμαν αναδιατύπωσε τη θεωρία του Μάκιντερ, εστιάζοντας όμως στον «εσωτερικό δακτύλιο». Το νέο αξίωμα ήταν ότι «όποιος ελέγχει τον εσωτερικό δακτύλιο εξουσιάζει την Ευρασία και όποιος εξουσιάζει την Ευρασία ελέγχει το πεπρωμένο του κόσμου».³ Κοινώς, για να παραμείνουν οι ΗΠΑ παγκόσμια ηγεμονική δύναμη, θα έπρεπε ο «εσωτερικός δακτύλιος» -η ζώνη που ξεκινάει από τη Μεσόγειο, περνάει από τον Ινδικό Ωκεανό και καταλήγει στον Ειρηνικό και την Ιαπωνία- να μετατραπεί σε «δακτύλιο ανάσχεσης» που να εμποδίζει την έξοδο της οποιας ευρασιατικής δύναμης (βλέπε Σοβιετική Ένωση και πιθανόν Κίνα) στους ωκεανούς.

Ο χάρτης του Σπάικμαν. Οι τρεις μεγάλοι επίσημοι πόλεμοι (Κορέα, Βιετνάμ, Αφγανιστάν), καθώς και αμέτρητοι άλλοι μικρότεροι και ανεπίσημοι, διεξήχθησαν ακριβώς πάνω στον δακτύλιο ανάσχεσης.

Όλη η αμερικανική γεωπολιτική έως σήμερα χτίζεται πάνω σε αυτό το αξίωμα. Αυτό ήταν το μεγάλο διακύβευμα του Ψυχρού πολέμου· αυτό ακολούθησε η μεταψυχροπολεμική αμερικανική εξωτερική πολιτική· αυτή είναι η παλιά ιδέα πίσω από στρατηγικές τύπου «στροφή στην Ασία» του 2010, ή των «τρελών» που πετάει ο Τράμπ. Καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ εξάπλωσαν τους στόλους τους σε όλους τους ωκεανούς, μαζί με ένα εκτεταμένο υποστηρικτικό δίκτυο βάσεων. Ταυτόχρονα, ο πόλεμος δια αντιπροσώπων εξελισσόταν αδιάκοπα σε όλη την έκταση του δακτυλίου ανάσχεσης. Κορυφώσεις αυτών των συγκρούσεων ήταν οι δύο επίσημοι πόλεμοι που διεξήγαγε το αμερικανικό κράτος στην Κορέα το 1950-53 και στο Βιετνάμ το 1955-75, καθώς και ο πόλεμος της Ρωσίας στο Αφγανιστάν το 1979-89.

Καθώς από τη δεκαετία του '50 η Κίνα αναβαθμίζεται γεωπολιτικά, για να μιλήσουμε για την βορειοκορεατική «κρίση» θα πρέπει να κατανοήσουμε το ρόλο της στους σημερινούς πλανητικούς ανταγωνισμούς και τη σημασία της στην αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Η Κίνα και η σημασία της

α) Η Κίνα στον Ψυχρό πόλεμο

Στην Κίνα καθόλη τη διάρκεια του 2ου Π.Π. διεξαγόταν μία κάπως γνώριμη μας σύγκρουση. Το κινεζικό κράτος πολεμούσε από το 1937 (με ελάχιστη στήριξη από τους συμμάχους) την επεκτατική Ιαπωνία που μέχρι την ήττα της κατείχε ένα μεγάλο μέρος της Κίνας. Ταυτόχρονα στην κινεζική επικράτεια διεξαγόταν από τη δεκαετία του '20 ένας εμφύλιος μεταξύ των κομμουνιστών και του εθνικιστικού καθεστώτος Κουομιντάγκ. Με την τελειωτική ήττα της Ιαπωνίας, οι ΗΠΑ στήριξαν την εθνικιστική κυβέρνηση προσβλέποντας σε μια συμμαχία απέναντι στην Σοβιετική Ένωση. Η σχεδόν αναπάντεχη νίκη των κομμουνιστών και η φυγή των εθνικιστών στο νησί της Φορμόζα (μετέπειτα Ταϊβάν) ανέτρεψε τα σχέδια του

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ

(
μακροσκελε
ίσαπόψειςμ
εμικρούλες
φωτό
)

αμερικανικού κράτους. Εκεί που η Κίνα υπολογιζόταν ως μια τεράστια έκταση με σημαντικό ρόλο στην περικύκλωση της ΕΣΣΔ, τώρα γινόταν μια απειλή και άλλαζε όλο τον γεωπολιτικό χάρτη μέσω της πιθανότητας συμμαχίας των δύο. Το 1942 που σχεδίαζε ο Σπάικμαν τον χάρτη του, η Κίνα εικαζόταν ότι θα παραμείνει στη δυτική σφαίρα επιρροής, ως κομμάτι του δακτυλίου και όχι απαραίτητα ως δύναμη που έπρεπε να περικυκλωθεί. Τώρα, το εφιαλτικό σενάριο μιας τεράστιας ευρασιατικής δύναμης με δυνατότητα εξόδου στους ωκεανούς επανεμφανιζόταν ελάχιστα χρόνια μετά τη λήξη του 2ου Π.Π. Με την Γερμανία διχοτομημένη και το ΝΑΤΟ να περιορίζει την επέκταση της ΕΣΣΔ δυτικά, η ουσιαστική ενοποίηση της Κίνας μετατόπιζε την ζώνη-άξονα αρκετά ανατολικά. Υπό αυτή την έννοια η περιβόητη στρατηγική «στροφή στην Ασία» των ΗΠΑ, που αναγγέλθηκε το 2011, είχε ξεκινήσει ήδη από το 1949. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να δούμε και τον πόλεμο της Κορέας που διεξήχθη στα βόρεια σύνορα της Κίνας όσο και αυτόν του Βιετνάμ στα νότια σύνορά της.

Βέβαια το σενάριο, εκτός από εφιαλτικό (για τις ΗΠΑ), με το πέρασμα του χρόνου γινόταν όλο και πιο απίθανο. Η τεράστια (και πλέον πυρηνική δύναμη) Κίνα δεν είχε καμιά πρόθεση να γίνει απλά τσιράκι της Σοβιετικής Ένωσης. Ο ανταγωνισμός τους για το ποιος θα ηγεμονεύει στην Ασία έφτασε την περίοδο 68-69 να περιλαμβάνει και μικροσυγκρούσεις στα μεταξύ τους σύνορα. Οι ΗΠΑ, ως τακτική κίνηση, επαναπροσέγγισαν την Κίνα το 1972, ενισχύοντας έτσι αυτόν τον ανταγωνισμό. Τη δεκαετία του '80 και ενώ οι Ρώσοι είχαν εμπλακεί σε έναν ατελέσφορο πόλεμο στα βουνά του Αφγανιστάν, το «κομμουνιστικό» κινεζικό κράτος είχε βάλει μπροστά τεράστιες μεταρρυθμίσεις για την «απελευθέρωση της αγοράς» και μια νέα στρατηγική η οποία συνοψιζόταν στη φράση: «κρύβουμε τα φώτα μας, προετοιμάζουμε τη δύναμή μας».⁴ Η ιδέα ήταν ότι η χώρα θα άνοιγε τα σύνορά της και θα εκμεταλλευόταν το βασικό της εμπόρευμα για το οποίο πεινούσαν οι ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες, δηλαδή την τεράστια δεξαμενή εργατικής δύναμης. Μπορεί βραχυπρόθεσμα να θυσιάζονταν τεράστια κομμάτια του κινεζικού προλεταριάτου για την κερδοσκοπία των κατάπτυστων καπιταλιστών, αλλά το κινεζικό κράτος σταδιακά θα μετατρέποταν στο νέο εργαστήριο του κόσμου. Καθώς δε η οικονομική δύναμη αναπόφευκτα μεταφράζεται και σε στρατιωτική ισχύ, οι μακροπρόθεσμες βλέψεις της Κίνας ήταν σαφείς. Και όντως οι «ανορθόδοξες» επιλογές της, να συμμαχίσει δηλαδή με τις ΗΠΑ και να βάλει μπρος την καπιταλιστικοποίησή της, απέδωσαν καρπούς. Στο τέλος του Ψυχρού πολέμου η Κίνα ήταν ένας από τους μεγάλους νικητές.

β) Η Κίνα στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, η κατάρρευση του κόσμου των παγωμένων ισορροπιών σήμανε αυτομάτως και τη γέννηση ενός νέου κόσμου. Και όποια κράτη διέθεταν την απαραίτητη ισχύ, θα διαμόρφωναν αυτό τον κόσμο σύμφωνα με τα συμφέροντά τους. Οι ΗΠΑ, που θεωρούσαν τον εαυτό τους ως το μοναδικό τέτοιο κράτος, εφάρμοσαν μια πολύ επιθετική εξωτερική πολιτική απέναντι σε όποιον έδειχνε τάσεις υποψήφιου μνηστήρα. Για παράδειγμα, η αστραπιαία επανενοποίηση της Γερμανίας, αλλά και η προσπάθεια του νέου ρωσικού κράτους να περισώσει ότι μπορούσε από τη σφαίρα επιρροής του αντιμετώπιστηκαν με τη διασπορά χάους και την ημιδιάλυση των βαλκανίων.

Η Κίνα -ο αφανής νικητής απέναντι στη Σοβιετική Ένωση- παρόλη τη «συσκότιση» που επιθυμούσε, μετατράπηκε «αυτομάτως» στο νέο μεγάλο αντίπαλο των ΗΠΑ. Εντούτοις, το «αυτομάτως» είναι άκρως παραπλανητικό διότι η σκακιέρα για τις νέες γεωπολιτικές συγκρούσεις είχε στηθεί πολύ νωρίτερα. Το κινεζικό κράτος ήδη από τη δεκαετία του '80, ενώ θυσιάζε τους εργάτες του, ταυτόχρονα έχτιζε συμμαχίες στα δυτικά σύνορά του, κυρίως με το Πακιστάν και το Ιράν (που ήταν από τότε οι κύριοι εισαγωγείς κινεζικών όπλων) και κατόπιν με το Ιράκ. Στα τέλη της ίδιας δεκαετίας άρχισε να προωθεί τη στρατιωτική του παρουσία σε όλο το μήκος τόσο της Ανατολικής Κινεζικής Θάλασσας, ανοίγοντας νέα αντιπαράθεση με τον αιώνιο εχθρό, την Ιαπωνία, όσο και στη Νότια Κινεζική Θάλασσα, ανοίγοντας μέτωπα (πέραν του Βιετνάμ

με το οποίο βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση από το 1979) και με τις Φιλιππίνες και την Ινδονησία. Κοινώς, όλα τα μέτωπα για τα οποία γίνεται λόγος σήμερα είχαν ήδη ανοίξει πριν καν λήξει επισήμως ο Ψυχρός Πόλεμος.

Το 1993, οι ΗΠΑ κατέταξαν την Κίνα στη δεύτερη θέση, μετά το Ιράν, στη λίστα των χωρών που απειλούν την ασφάλειά τους. Ήταν μόλις δύο χρόνια μετά την επίθεση στο Ιράκ· το πρώτο βήμα του μεγαλόπνοου σχεδίου για τη διάλυση της Μέσης Ανατολής, την εκ νέου περικύκλωση της Κίνας και της Ρωσίας και τη διάχυση χάους και συγκρούσεων σε όλο το μήκος του δακτυλίου ανάσχεσης. Αυτό το σχέδιο είχε και άλλες πιο αφανείς απολήξεις. Έως τα μέσα της δεκαετίας του '90 οι ΗΠΑ διέλυσαν την ψυχροπολεμική συμφωνία για τον έλεγχο των βαλλιστικών πυραύλων, αύξησαν την πολιτική, οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη στο ακάθι στα πλευρά της Κίνας που λέγεται Ταϊβάν, ανακήρυξαν το Θιβέτ ως κατεχόμενο, απέρριψαν την ένταξη της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, της επέβαλαν κυρώσεις για πωλήσεις όπλων σε Ιράν και Πακιστάν και την κατήγγειλαν ανελλιπώς για ανύπαρκτη περιβαλλοντική πολιτική και παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Κίνα και η Ρωσία, από τη μεριά τους, παρέκαμψαν πρόσκαιρα -πάντα πρόσκαιρα- τον μεταξύ τους ανταγωνισμό και προχώρησαν σε μια οικονομικοστρατιωτική συμφωνία που περιελάμβανε επίσης το Καζακστάν, το Κιργιστάν και το Τατζικιστάν.

Το 1996, ο Σάμιουελ Χάντιγκτον στο περιβόητο βιβλίο του με τίτλο «Η Σύγκρουση των πολιτισμών» που φιλοδοξούσε να θεωρητικοποιήσει την μεταψυχροπολεμική γεωπολιτική των ΗΠΑ, ένοιωθε ότι οι καιροί και οι καταστάσεις επέτρεπαν να λέγονται κάποια πράγματα με το όνομά τους:

Η ανάδυση της Κίνας αποτέλεσε θεμελιώδη πρόκληση για τις ΗΠΑ. (...) Οι ΗΠΑ και η Κίνα δεν μοιράζονται κοινούς στόχους σε κανένα σημαντικό ζήτημα. (...) Επιπλέον, οι αντιπαράθεσεις με την Κίνα αφορούν και θέματα δύναμης. Η Κίνα είναι απρόθυμη να δεχτεί την αμερικανική ηγεμονία στον κόσμο και οι ΗΠΑ είναι απρόθυμες να δεχτούν την κινεζική ηγεμονία στην Ασία. Για διακόσια χρόνια περίπου οι ΗΠΑ προσπάθησαν να αποτρέψουν την εμφάνιση μιας συντριπτικά ισχυρής δύναμης στην Ευρώπη. Για εκατό χρόνια περίπου, ξεκινώντας με την λεγόμενη πολιτική των «Ανοικτών Θυρών» προς την Κίνα, οι ΗΠΑ προσπάθησαν να κάνουν το ίδιο και στην Ανατολική Ασία. Για να το κατορθώσουν αυτό έχουν πολεμήσει σε δύο παγκόσμιους πολέμους και σε έναν Ψυχρό Πόλεμο εναντίον της Αυτοκρατορικής Γερμανίας, της Ναζιστικής Γερμανίας, της Αυτοκρατορικής Ιαπωνίας, της Σοβιετικής Ένωσης και της Κομμουνιστικής Κίνας. Αυτό το αμερικανικό ενδιαφέρον παραμένει και στις μέρες μας (...) Η εμφάνιση της Κίνας ως κυρίαρχης περιφερειακής δύναμης στην Ανατολική Ασία, αν συνεχιστεί, αμφισβητεί αυτό το κεντρικό αμερικανικό ενδιαφέρον. Η αιτία της αντιπαράθεσης μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας βρίσκεται στη διαφορετική τους αντίληψη για το ποιο θα είναι το μέλλον της ισορροπίας δυνάμεων στην Ανατολική Ασία.⁵

Κοινώς, οι ΗΠΑ για να γίνουν αυτό που είναι σήμερα -κυρίαρχη δύναμη στον κόσμο- έκαναν ανοιχτούς και υπόγειους πολέμους επί δύο αιώνες ανά την υφήλιο. Αν η Κίνα νομίζει ότι μπορεί ανενόχλητα να γίνει κυρίαρχη δύναμη στην Ασία, γεγονός που από μόνο του επανεργοποιεί το προαναφερθέν εφιαλτικό σενάριο, θα αντιμετωπιστεί αναλόγως. Με αυτά τα δεδομένα, ειπωμένα τόσο ξεκάθαρα, η εντατικοποίηση του έργου της περικύκλωσης δεν ήταν παρά αναμενόμενη.

Το 2001 -χρονιά κοσμοϊστορικής σημασίας για όσους διαβάζουν την ιστορία ως σειρά γεγονότων- ήταν η χρονιά όπου, με αφορμή την πτώση των δίδυμων πύργων, οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους (στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν και το ελληνικό κράτος), κάτω από τα λάβαρα του «πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία» προέλασαν στην καρδιά της Κεντρικής Ασίας, δημιουργώντας το ενιαίο μέτωπο που αργότερα ονόμασαν Af-Pak (εκ του Αφγανιστάν και Πακιστάν). Έτσι, όχι μόνο δημιούργησαν έναν κλοιό πολέμου σε ολόκληρη τη νότια γειτονιά της Ρωσίας την εποχή ακριβώς που εκείνη προσπαθούσε να επανακτήσει την επιρροή της εκεί, αλλά κυρίως έφτασαν ακριβώς έξω από τα δυτικά σύνορα της Κίνας, διασπείροντας το χάος και αναζωπυρώνοντας τις τοπικές συγκρούσεις σε βασικές χώρες-συμμάχους της. Ταυτόχρονα, η αμερικανική

Χάρτης που δείχνει τις χώρες που συμμετείχαν στην ΤΡΡ (με μαύρο) και αυτές που το συζητούσαν (με σκούρο γκρι). Ήταν ένα φιλόδοξο σχέδιο εμπορικής περικύκλωσης και αποκλεισμού της Κίνας. Εσχάτως φαίνεται να οδεύει προς τον κουβά των μεγαλεπήβολων σχεδίων διότι οι ΗΠΑ αποφάσισαν ότι οι καιροί απαιτούν ένα ελαφρύ «πισωγύρισμα» στον προστατευτισμό (ξέρετε, το όνειδος του ελεύθερου εμπορίου). Μια συμφωνία σαν την ΤΡΡ μπορεί να στρίμωχνε την Κίνα, αλλά θα είχε σημαντικό κόστος για την οικονομία των ΗΠΑ. Οπότε για την ώρα η βασική περικύκλωση θα εξακολουθήσει να γίνεται με αεροπλανοφόρα, πυραύλους και κυρώσεις.

ναυτική δύναμη, κάτω από το αφήγημα της «εξασφάλισης της παγκόσμιας ελευθερίας της ναυσιπλοΐας» έχτιζε έναν τεράστιο θαλάσσιο κλοιό, εξαπλώνοντας στόλους από την Αίγυπτο και την Ανατολική Μεσόγειο, σε μήκος όλου του Ινδικού Ωκεανού και φτάνοντας στις Κινεζικές Θάλασσες και την Ιαπωνία.⁶

Καθόλου περιέργως, το 2001 η παραπάνω κινεζορωσική συμμαχία, με την προσθήκη του Ουζμπεκιστάν, επισημοποιήθηκε ως «Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης» (SCO), χτίζοντας ουσιαστικά μια ζώνη ανάσχεσης του χάους, η οποία έτεμε την Κεντρική Ασία, χρησιμοποιώντας, με σημαντικά ανταλλάγματα, ως «κράτη-μαξιλάρια» τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες. Εκείνη τη χρονιά επίσης, το κινεζικό κράτος ξεκίνησε να αναπτύσσεται ως ναυτική δύναμη και να επεκτείνεται κατά μήκος του Ινδικού Ωκεανού, χρηματοδοτώντας αδρά λιμάνια σε Πακιστάν, Μιανμάρ, Σρι Λάνκα και αλλού. Ήταν μια προσπάθεια να δημιουργήσει ρήγματα σε αυτόν τον ασφυκτικό κλοιό με μια τόσο κρίσιμη θαλάσσια διαδρομή από την οποία διέρχεται το 80% του εμπορεύσιμου αργού πετρελαίου και το 50% του παγκόσμιου εμπορίου. Οι κινήσεις αυτές έβαζαν και τα θεμέλια για τον μετέπειτα θαλάσσιο δρόμο του μεταξιού.

Το project «διάλυση της Μέσης Ανατολής», δηλαδή η εκ νέου περικύκλωση της Κίνας και της Ρωσίας, συνεχίστηκε καθόλη την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα. Αλλά, όπως προσπαθούμε να καταδείξουμε εδώ, αυτή ήταν μια διαδικασία που δεν εξελισσόταν χωρίς αντίλογο. Αντιθέτως, όσο οι ΗΠΑ ενέτειναν τις προσπάθειες περικύκλωσης, τόσο η Κίνα και η Ρωσία έκαναν αντίρροπες κινήσεις για τη σπάσουν. Ήταν μια διαδικασία που εμπειρείχε τόσο τη διαχείριση στρατιωτικών αντιπαράθεσεων, έστω και δια αντιπροσώπων, όσο κι έναν πολύπλοκο και εντεινόμενο εμπορικό πόλεμο. Για παράδειγμα, το 2008, την εποχή που η Ρωσία αντιμετώπιζε τις εντεινόμενες πιέσεις με τις λεγόμενες «χρωματιστές επαναστάσεις», διεξάγοντας πόλεμο με τη Γεωργία, η Κίνα έγινε η δεύτερη μεγαλύτερη χώρα σε στρατιωτικές δαπάνες μετά τις ΗΠΑ και ο αυξανόμενος στόλος της απλωνόταν από τις κοντινές της θάλασσες και τα στενά της Μάλακα έως τις ακτές της Σομαλίας και τον Περσικό Κόλπο. Οι ΗΠΑ, από την άλλη, στα πλαίσια του εμπορικού πολέμου, προωθούσαν από το 2010 την περίφημη Trans-Pacific Partnership agreement (TPP): μια εμπορική συμφωνία μεταξύ κρατών του Ειρηνικού που περικύκλωνε και ταυτόχρονα απέκλειε εμπορικά την Κίνα.⁷

γ) Η (καθόλου) νέα στρατηγική του Asian Pivot

Το 2011, και ενώ η παγκόσμια καπιταλιστική κρίση που είχε κάνει τη δυναμική της εμφάνιση δεν άφησε αλώβητη την Κίνα,⁸ οι ΗΠΑ εξήγγειλαν, ως κάποια πρωτοφανή αλλαγή στρατηγικής, το περίφημο «Asian pivot» [στροφή στην Ασία] δια στόματος της τότε υπουργού Εξωτερικών Hillary Clinton.⁹ Το υπουργείο Άμυνας πλειοδότησε στις κοινοτοπίες δηλώνοντας ότι «τα αμερικανικά οικονομικά συμφέροντα και τα συμφέροντα για την ασφάλεια των ΗΠΑ είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τις εξελίξεις στο τόξο που εκτείνεται από τον δυτικό Ειρηνικό και την Ανατολική Ασία, στην περιοχή του Ινδικού Ωκεανού και της Νότιας Ασίας».¹⁰

Η «στροφή στην Ασία» ως αφήγημα δεν ήταν παρά μια αναδιατύπωση σε διπλωματική γλώσσα όσων είχε ήδη πει ο Χάντιγκτον, αλλά και επιβεβαίωση του ότι η στρατηγική του δακτυλίου ανάσχεσης παρέμενε αναλοιώτη, παρόλο που το γεωπολιτικό κέντρο της Ευρασίας είχε μετακινηθεί ανατολικά. Λόγω της αυξανόμενης οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος της Κίνας ήταν αναπόφευκτη η αύξηση και η ένταση της περικύκλωσης και των αντιπαράθεσεων. Βέβαια, η στρατηγική αυτή δε σήμαινε ότι το αμερικανικό κράτος θα αναλάμβανε τα πάντα. Η συνεχής περικύκλωση δια ξηράς και θαλάσσης της Ευρασίας είναι ένα τιτάνιο έργο για το οποίο απλά καμία υπερδύναμη στον κόσμο δε διαθέτει την απαραίτητη ισχύ. Όπως πάντα, η στρατηγική αυτή στηριζόταν στις ήδη υπάρχουσες αντιπαλοότητες που δημιουργούσαν τα αντικρουόμενα συμφέροντα των περιφερειακών δυνάμεων της περιοχής. Ας μην ξεχνάμε ότι η Κίνα συνορεύει με 14 χώρες, με πέντε εκ των οποίων (Ινδία, Ιαπωνία, Ρωσία, Νότια Κορέα και Βιετνάμ) έχει πολεμήσει κατά τα τελευταία 70 χρόνια και, αν εξαιρέσουμε τη Ρωσία, με τις υπόλοιπες έχει σχεδόν ανοιχτά

εχθρικές σχέσεις. Επίσης, από τις 14 χώρες καμία (πλέον ούτε και η Β. Κορέα) δεν ταυτίζεται με τα συμφέροντα του Πεκίνου. Το μόνο που σώζει την Κίνα από μια ασφυκτική περικύκλωση είναι ότι οι περισσότεροι γείτονές της έχουν σοβαρά ζητήματα και μεταξύ τους.

Από το 2011 και μετά, λοιπόν, οι ΗΠΑ συγκέντρωσαν τεράστια δύναμη πυρός σε όλο το μήκος των κινεζικών συνόρων, ενίσχυσαν τις συμμαχίες τους με την Ταϊβάν και την Ιαπωνία πουλώντας τους ταυτόχρονα σύγχρονα οπτικά συστήματα. Διεξήγαγαν τη μεγαλύτερη κοινή στρατιωτική άσκηση με τη Ν. Κορέα από την εποχή του πολέμου της Κορέας και αύξησαν την παρουσία του αμερικανικού στρατού στη χώρα. Παράλληλα, ενίσχυσαν την παρουσία τους στην Ινδοκίνα και για πρώτη φορά μετά το τέλος του πολέμου του Βιετνάμ διεξήγαγαν κοινό ναυτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα με το Βιετνάμ.

Από τη μεριά της η Κίνα, η οποία το 2012 έγινε η πρώτη εμπορική δύναμη παγκοσμίως, ανακοίνωσε επισήμως το 2013 τα σχέδιά της για αυτό που οι ειδικοί της ονόμασαν ως «το πιο σημαντικό και εκτεταμένο έργο που έχει προωθήσει ποτέ το έθνος».¹¹ Η (χερσαία) Οικονομική Ζώνη του Μεταξιού και ο (θαλάσσιος) Δρόμος του Μεταξιού (που εν συντομία αποκαλούνται One Belt, One Road) είναι ένα υπερφιλόδοξο τεράστιο πρόγραμμα το οποίο θα στοιχίσει πάνω από 100 δις δολάρια και θα «αγγίξει 4,4 δισεκατομμύρια ανθρώπους σε περισσότερες από 65 χώρες, ενώ το ετήσιο εμπόριο με τα συμμετέχοντα έθνη θα μπορούσε να αναρριχηθεί στα 2,5 τρισεκατομμύρια δολάρια μέσα σε μια δεκαετία».¹²

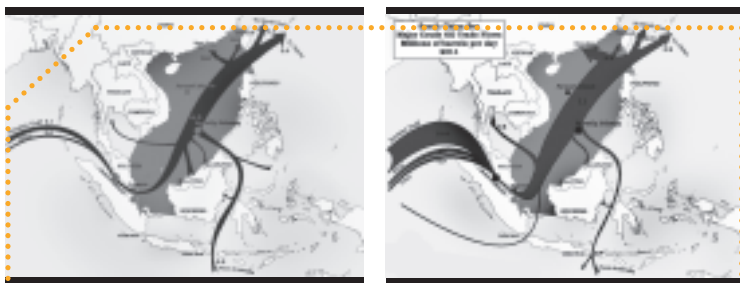
Η Κίνα ισχυρίζεται ότι ο τελικός, και άκρως «μετριοπαθής» στόχος, είναι να εξελιχθεί η ίδια στη βασική δύναμη μέσω της οποίας θα επέλθει η εμπορική, οικονομική, διπλωματική και άρα ειρηνική ενοποίηση της Ευρασίας. Από την άλλη, αρκεί κανείς να κοιτάξει τις διαδρομές του «One Belt, One Road» για να καταλάβει ότι ο πιο άμεσος και μάλλον πιο εφικτός στόχος είναι η διάρρηξη (και ίσως η διάλυση) του χερσαίου και θαλάσσιου κλοιού με μέσα την εμπορική και οικονομική της ισχύ και αποφεύγοντας για όσο μπορεί την στρατιωτική αντιπαράθεση.

Αρκεί πάλι να κοιτάξει κανείς προσεκτικότερα για να καταλάβει ότι ούτε ο άμεσος ούτε ο μακροπρόθεσμος στόχος είναι εύκολοι. Το ακριβώς αντίθετο. Ο θαλάσσιος δρόμος είναι μια τεράστια διαδρομή που διατρέχει εχθρικά ή ανταγωνιστικά κράτη όπως οι Φιλιππίνες, η Ινδία, περιφερειακές δυνάμεις που διεκδικούν την κυριαρχία στις θάλασσές τους, όπως η Σαουδική Αραβία ή η Αίγυπτος και επικίνδυνα νερά όπου ανθεί η πειρατεία, όπως τα στενά της Μάλακα ή οι ακτές της Σομαλίας. Ο χερσαίος δε δρόμος, διασχίζει το μεγαλύτερο θέατρο πολεμικών επιχειρήσεων των τελευταίων 25 χρόνων.

Βέβαια τα δύσκολα αρχίζουν ήδη στην αφετηρία, καθώς η θαλάσσια έξοδος, ξεκινά από τη Νότια Κινεζική Θάλασσα. Το σημείο δηλαδή που, μέχρι να εμφανιστεί ο «τρελός» Κιμ Γιονγκ Ουν, ήταν το πιο καυτό στον Ειρηνικό: με ανοιχτά μέτωπα στα οποία εμπλέκονται σχεδόν όλα τα κράτη στην περιοχή. Σε αυτή τη θαλάσσια περιοχή που ονομάζεται κατ'εμφημισμό «cow's tongue» και που όλως τυχαίως τμήματά της διεκδικούνται από όλα τα κράτη της περιοχής με κορυφαίο παίκτη την Κίνα που διεκδικεί ολόκληρη την περιοχή,

«υπολογίζεται» ότι οι διαφιλονικούμενες διάσπαρτες συστάδες από νησίδες, βράχια και υφάλους «βρίσκονται πάνω σε τεράστια υποθαλάσσια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου - προσοδοφόρες κρύπτες για οποιαδήποτε χώρα μπορεί να έχει πρόσβαση σε αυτά».¹³ Στην περιοχή έχουν σπεύσει μεγάλες δυτικές εταιρείες (όπως η ExxonMobil) και συνεργάζονται με όλα τα κράτη, εκτός από την Κίνα, για την «αξιοποίηση των πόρων» που είναι «σχεδόν βέβαιο» ότι θα βρεθούν. Απαραίτητη, βέβαια, συνοδεία είναι το αμερικανικό ναυτικό. Η Κίνα από τη μεριά της έχει στείλει τις δικές της εταιρείες, προφανώς μαζί με το δικό της ναυτικό.

Στους πρώτους χάρτες βλέπουμε τις διαδρομές πετρελαίου και εμπορευμάτων στο στενό της Μάλακα και την Νότια Κινεζική Θάλασσα. Στον τρίτο χάρτη βλέπουμε την θαλάσσια περιοχή που ονομάστηκε «cow's tongue». Οι διακεκομμένες γραμμές που αλληλοτέμνονται δείχνουν τα κομμάτια που διεκδικεί η κάθε χώρα. Η σκούρα περιοχή δείχνει ότι διεκδικεί η Κίνα. Το караβάκι που μόλις διακρίνεται είναι η αμερικανική πολεμική δύναμη.

Για το κινεζικό κράτος το σχέδιο είναι δύσκολο αλλά απλό. Εάν καταλάβει αρκετά νησιά στην διαφιλονικούμενη περιοχή, θα εδραιώσει μια σαφή κυριαρχία καθώς και την αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ).¹⁴ Έτσι, όχι μόνο θα ελέγχει τις ροές ενός τεράστιου ποσοστού του παγκόσμιου εμπορίου, αλλά θα αποκτήσει και θαλάσσιο στρατηγικό βάθος στην Νότια Κινεζική Θάλασσα που θα του επιτρέψει να συνεχίσει με αξιώσεις το χτίσιμο του θαλάσσιου δρόμου του Μεταξίου. Από την άλλη, αυτές του οι κινήσεις, προς μεγάλη χαρά των ΗΠΑ, οδηγούν τις γειτονικές χώρες να το βλέπουν ως πολύ πιο εχθρικό και απειλητικό επιτρέποντας την ενισχυμένη αμερικανική παρουσία ως εγγυητή της ασφάλειας στην περιοχή.

Και τελικά, με τη Βόρεια Κορέα τι τρέχει;

Με τη λήξη του 2ου Π.Π., η Κορέα βρέθηκε διαιρεμένη κατά μήκος του 38ου παράλληλου και κατελημμένη από την Σοβιετική Ένωση και τις ΗΠΑ. Καθώς στα χρόνια που ακολούθησαν οι δύο δυνάμεις κατοχής «απέτυχαν» να συμφωνήσουν για την ενοποίηση της χώρας, η διαίρεση παγιώθηκε με τη Ν.

Κορέα να έχει ακροδεξιά κυβέρνηση και την Βόρεια τον κομμουνιστή πρόπατορα της δυναστείας Κιμ.

Το 1949, μετά την κινεζική επανάσταση, η Βόρεια Κορέα απέκτησε έναν πολύ αναβαθμισμένο ρόλο στα μάτια της νεοϊδρυθείσας Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας ως σημαντικότερο κράτος ανάσχεσης· πρώτα και κύρια απέναντι στις ΗΠΑ εμποδίζοντάς τις να αποβιβάσουν χερσαίες δυνάμεις ακριβώς στα σύνορά της. Και κατόπιν απέναντι τόσο στην ΕΣΣΔ, η οποία διεκδικούσε την ηγεμονία σε όλη την ηπειρωτική Ασία, όσο και στην Ιαπωνία, της οποίας η συντριπτική ήττα δεν προεξασφάλιζε στους Κινέζους ότι δεν θα την ξαναβρούν απέναντί τους.

Καθόλου τυχαία, λοιπόν το 1950, οι συνεχόμενες αψιμαχίες στα σύνορα Βόρειας και Νότιας Κορέας εξελίχθηκαν σε πόλεμο μεταξύ των ΗΠΑ (και των συμμάχων τους)¹⁵ και της Κίνας. Όταν τελικά, ο πόλεμος έληξε το 1953, είχε αφήσει πίσω του 4.000.000 νεκρούς και μια βομβαρδισμένη, καμένη και ισοπεδωμένη γη βορείως και νοτίως του 38ου παράλληλου. Είχε επίσης εδραιώσει τη σημασία της Β. Κορέας για την Κίνα σε αυτόν τον νεοσχηματιζόμενο κόσμο του Ψυχρού πολέμου, αλλά και τη σημασία της Ν. Κορέας και της Ιαπωνίας για τις ΗΠΑ ως προκεχωρημένα φυλάκια απέναντι στην Σοβιετική Ένωση και την Κίνα. Το ότι η Ιαπωνία, ακριβώς σαν τη Δυτική Γερμανία, άρχισε τότε να χτίζει το «ιαπωνικό θαύμα» της δεκαετίας του '70 πατώντας σε τεράστια συμβόλαια με τον αμερικανικό στρατό, μόνο σύμπτωση δεν ήταν.

Από τότε, η Β. Κορέα βρέθηκε να παίζει τον επικίνδυνο ρόλο του μαξιλαριού και έμεινε τελείως αποκλεισμένη από όλους τους υπόλοιπους γείτονές της (ακόμη και τη Ρωσία, απ' όταν ξεκίνησε η Σινοσοβιετική αντιπαράθεση). Μετατράπηκε έτσι σταδιακά σε ένα πάμφτωχο κράτος με μοναδικό εγγυητή της ασφάλειάς του και ίσως της επιβίωσής του την Κίνα.

Όπως είπαμε στην αρχή, η εξωτερική πολιτική του κάθε κράτους εκπορεύεται από τα συμφέροντά του και μόνο. Είπαμε επίσης ότι η κατάρρευση του ψυχροπολεμικού κόσμου ερμηνεύτηκε από διάφορα κράτη ως ευκαιρία να επαναδιαπραγματευτούν τη θέση τους στις παγκόσμιες ισορροπίες. Έτσι, ο νέος αιώνας βρήκε τη Β. Κορέα να ακολουθεί το παράδειγμα της Κίνας. Άνοιξε μερικώς την αγορά της, θυσιάζοντας την εξαθλιωμένη εργατική της τάξη και επένδυσε το συντριπτικό ποσοστό των ισχών εσόδων της στο να καταφέρει να γίνει πυρηνική δύναμη (διαδικασία που ατύπως είχε ξεκινήσει ήδη από τις αρχές της ταραχώδους δεκαετίας του '90). Αυτό με τη σειρά του αύξησε την διαπραγματευτική της δύναμη, αλλά ταυτόχρονα οδήγησε τις ΗΠΑ να εκμεταλλευτούν αυτή την σχετική αυτονομία σε βάρος της Κίνας.

Από το 2002 και μετά, όταν η Β. Κορέα ανακοίνωσε επισήμως ότι έχει πυρηνικά, εξελίσσεται μια ιδιότυπη διαδικασία. Οι ΗΠΑ -ή η Ν. Κορέα, ή η Ιαπωνία, ή και οι τρεις μαζί- προβαίνουν σε κάποια ενέργεια που σκοπό έχει να «πιέσει περισσότερο την Πιονγιάνγκ να σταματήσει το πυρηνικό πρόγραμμα». Αυτή μπορεί να είναι η απότομη αύξηση των κυρώσεων, οι εντατικές στρατιωτικές ασκήσεις στα θαλάσσια ή χερσαία σύνορά της, ή η εγκατάσταση προηγμένων οπλικών συστημάτων σε απόσταση ανάσας. Αυτό οδηγεί σχεδόν με μαθηματική ακρίβεια σε απαντήσεις που συνήθως περιλαμβάνουν μια πυρηνική δοκιμή ή εκτόξευση βαλιστικών πυραύλων, ενίοτε και πιο δραστικές κινήσεις όπως ο πρόσφατος βομβαρδισμός νοτιοκορεατικού νησιού. Ακολουθούν συνομιλίες και αποκλιμάκωση έως την επόμενη «κρίση». Αυτή η διαδοχή κινήσεων επαναλαμβάνεται σαν κάποια ιεροτελεστία: το 2006, το 2009, το 2013 και σήμερα. Κάθε φορά, αντίθετα με ό,τι ισχυρίζονται οι πάσης φύσεως «ειδικοί», έχει τον ίδιο βασικό κερδισμένο -τις ΗΠΑ- και τον ίδιο βασικό χαμένο -την Κίνα.

Η Κίνα καταλήγει με όλο και περισσότερο αμερικανικό στρατό και προηγμένα οπτικά συστήματα στην στενή γειτονιά της και ένα κράτος ανάσχεσης που η στρατηγική του διαφοροποιείται όλο και πιο πολύ από τη δική της. Βρίσκεται όλο και πιο πολύ αντιμέτωπη με μια ασταθή κατάσταση που μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε άλλον έναν πόλεμο στα σύνορά της, πράγμα που η Κίνα αποφεύγει σαν ο διάολος το λιβάνι. Για τις ΗΠΑ από την άλλη, ισχύουν όλα τα παραπάνω, αλλά ως ζητούμενα και όχι απευχόμενα. Συν το ότι η μόνιμη απειλή (πυρηνικού) πολέμου κάνει τη Νότια Κορέα και την Ιαπωνία, παρόλες τις σχε-

δόν εχθρικές σχέσεις μεταξύ τους, να εκτιμούν ότι προς το παρόν τα εθνικά τους συμφέροντα εξυπηρετούνται καλύτερα σε συμμαχία υπό τη στοργική καθοδήγηση των ΗΠΑ παρά ακολουθώντας ανεξάρτητη στρατηγική.

Η πρόσφατη κρίση, που ακόμα να κοπάσει, ήταν σχεδόν απaráλλαχτη με τις προηγούμενες. Από τις αρχές της προεδρίας του ο Τραμπ, έθεσε το πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής προς Κίνα και Β.Κορέα με τη ρητορική «I'm the baddest motherfucker» και κατόπιν ακολούθησε τα βήματα της ιεροτελεστίας. Εντατικοποίησε τα στρατιωτικά γυμνάσια και προώθησε την εγκατάσταση σε Ν. Κορέα και Ιαπωνία του προηγμένου συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας THAAD, του οποίου η εμβέλεια φτάνει στα βάθη της ηπειρωτικής Κίνας. Η Β. Κορέα μετά την κλασική ανταλλαγή απειλών προχώρησε σε πυραυλικές δοκιμές πάνω από τους γείτονές της. Ακολούθησαν αυστηρότερες κυρώσεις στην Β. Κορέα, οι οποίες ουσιαστικά στρέφονταν ενάντια στην Κίνα, τον συντριπτικά μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της. Η Κίνα επίσης, δεχόταν έντονη διπλωματική πίεση καθώς, άθελά της, κonomούσε το ρόλο του κακού κηδεμόνα. Όταν Ν. Κορέα και Ιαπωνία, ως άμεσα απειλούμενες, πρότειναν μια πιο διπλωματική προσέγγιση, οι ΗΠΑ πρότειναν να αποσύρουν τις δυνάμεις τους για να δουν οι σύμμαχοι χώρες πόσο θα προκόψουν με τη διπλωματία χωρίς πυραυλική υποστήριξη. Τα αποτελέσματα έως τώρα είναι τα αναμενόμενα. Η Κίνα, με ανοιχτά πολύ πιο σοβαρά μέτωπα στη νότια θάλασσά της, προσπαθεί να χαμηλώσει την ένταση στα βορειοανατολικά της σύνορα. Οι δύο σύμμαχοι των ΗΠΑ δέχτηκαν και την αύξηση του αμερικανικού στρατού και την εγκατάσταση του THAAD. Ο κλοιός καλά κρατεί.

Και η ζωή (και ο παγκόσμιος πόλεμος) συνεχίζεται

Όποιος θέλει να καταλάβει τι συμβαίνει σήμερα στον μακρινό Ειρηνικό δε θα πρέπει να βλέπει τη Β. Κορέα ως απλά ένα ακατανόητο απομεινάρει του Ψυχρού Πολέμου με έναν τρελό δικτάτορα στο τιμόνι. Αντιθέτως θα πρέπει να τη βλέπει πρωτίστως ως μια περιοχή μεγάλης γεωπολιτικής σημασίας για την Κίνα, αλλά όχι μόνο. Η Β. Κορέα παραμένει ένα κράτος ανάμεσα στην ανερχόμενη μεταψυχροπολεμική Ρωσία, την Κίνα με βλέψεις παγκόσμιας δύναμης, την Ιαπωνία που θέλει να επεκτείνει τη θέση της ως περιφερειακή δύναμη και τις ΗΠΑ που εναντιώνονται σε όλα τα παραπάνω και βασικό ζητούμενό τους ήταν και παραμένει η κυριαρχία τους στον Ειρηνικό ως κομμάτι της περικύκλωσης της Ευρασίας. Το βέβαιο είναι πως ό,τι και να γράφεται στις ντόπιες και διεθνείς φυλλάδες, η Β. Κορέα έτσι ακριβώς αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και έτσι γίνεται αντιληπτή από όλους τους εμπλεκόμενους. Και είναι πάνω σε αυτές τις βεβαιότητες που παίζεται το γεωπολιτικό παιχνίδι.

Η ανερχόμενη δύναμη της Κίνας την καθιστά τον πιο σημαντικό παίκτη αυτή τη στιγμή στην «μεγάλη σκακιέρα» της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής: αλλά όχι τον μοναδικό. Οι ΗΠΑ θέλουν να διατηρούν και να σφίγγουν όσο μπορούν τον κλοιό γύρω από την Κίνα αποτρέποντας την κυριαρχία της στις θάλασσες που την περιβάλλουν, δυσκολεύοντας την εμπορική ανάπτυξη και μην αφήνοντάς τη να αναδειχθεί σε στρατιωτική δύναμη. Θα συνεχίσουν λοιπόν να δημιουργούν ελεγχόμενο χάος στα θαλάσσια και χερσαία σύνορά

της και να ενισχύουν (και ταυτόχρονα να κρατούν σε έλεγχο) τα γειτονικά κράτη που συμμετέχουν σε αυτόν τον κλοιό προσβέποντας στα δικά τους συμφέροντα στην περιοχή. Βέβαια, αυτό από μόνο του είναι ένα τεράστιο έργο και η ανερχόμενη Ρωσία για Γερμανία που απαγορεύουν την εστίαση σε ένα μέτωπο, το κάνουν ακόμα πιο δύσκολο.

Αυτός είναι ο νέος «Ψυχρός Πόλεμος» που διεξάγεται από τις αρχές του αιώνα με όλες τις κυρίαρχες δυνάμεις να συγκρούονται υπογείως και διά αντιπροσώπων χωρίς να πολεμούν ανοικτά μεταξύ τους. Είναι μια στρατηγική που, για τις ΗΠΑ, η κατάληξη της Σοβιετικής Ένωσης έδειξε ότι δούλεψε τουλάχιστον μία φορά. Οι διακρατικές συγκρούσεις, βεβαίως, ποτέ δεν έχουν εγγυημένα αποτελέσματα. Αυτού του είδους ο πόλεμος προτιμάται όσο δείχνει να δουλεύει. Από την άλλη, υπάρχει πάντα και ο άλλος τρόπος, αυτός που τόσο εύγλωττα κατέδειξε ο Σάμιουελ Χάντιγκτον συνοψίζοντας την ιστορία των ΗΠΑ. Η ουσία του είναι απλή: το ύστατο εργαλείο με το οποίο τα έθνη-κράτη υπερασπίζονται ή επεκτείνουν την κυριαρχία τους είναι ο πόλεμος. Ο «κανονικός». Αυτός όπου οι εκατόμβες θυμάτων πολλαπλασιάζονται ανεξέλεγκτα.

1. Autonome Antifa, *Στρατηγική της Ανατολικής Μεσογείου ...ή αλλιώς η συμμετοχή του ελληνικού κράτους στον παγκόσμιο πόλεμο*, 03/2015
2. Χάλφοντ Τζ. Μάκιντερ, *Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα & άλλες τρεις Εισηγήσεις*, εκδ. Παπαζήση, 2006
3. Nickolas Spykman, *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2004
4. «Πώς βλέπει η Κίνα τις ΗΠΑ» *Foreign Affairs*, 08/11/2012
5. Σάμιουελ Π. Χάντιγκτον, *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*, Terzo Books 1999. Παραδόξως, το δεύτερο μισό του τίτλου, που στην ουσία είναι και το περιεχόμενο του βιβλίου, έχει θαφτεί κάτω από τους τόνους μεταμοντέρνας βλακείας περί πολιτισμικών πολέμων, που ακολούθησαν την έκδοσή του.
6. «Η Διοίκηση Ειρηνικού (PACOM) είναι η μεγαλύτερη από τις έξι αμερικανικές περιφερειακές στρατιωτικές διοικήσεις σε καιρό ειρήνης. Στη δύναμη της PACOM ανήκουν 325.000 άτομα, που υπηρετούν ως στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό, μαζί με 180 πλοία και 1.900 αεροσκάφη. Στα δυτικά σύνορα της Κίνας [βρίσκεται] η Κεντρική Διοίκηση, (η οποία εκτείνεται από την Κεντρική Ασία ως την Αίγυπτο). Και ως επιστέγασμα, οι ΗΠΑ διαθέτουν περί τις 5.200 πυρηνικές κεφαλές ανεπτυγμένες σε μια άτρωτη τριάδα θαλάσσης, ξηράς και αέρος. Οι κινέζοι αναλυτές το ονομάζουν "στρατηγικό πολιορκητικό κλοιό"». «Πώς βλέπει η Κίνα τις ΗΠΑ» ό.π.
7. Η ΤΤΡ φιλοδοξούσε να είναι ένα σύμφωνο ελεύθερου εμπορίου (με σχεδόν μηδενικούς δασμούς) μεταξύ Αυστραλίας, Μπρουνέι, Χιλή, Μαλαισίας, Νέας Ζηλανδίας, Περου, Σιγκαπούρης, Ηνωμένων Πολιτειών, Βιετνάμ και Ιαπωνίας. Η ιδέα δεν ήταν να διευκολυνθεί το εμπόριο μεταξύ τους αλλά να γίνουν πιο ασύμφορες οι εμπορικές συναλλαγές της Κίνας με όλες τις συμμετέχουσες χώρες.
8. Μεταξύ 2009 και 2010, ο πληθωρισμός στην Κίνα υπερδεκαπλασιάστηκε, η ανεργία και η υπερεκμετάλλευση αυξήθηκαν κατακόρυφα. Μαζί τους αυξήθηκαν και οι άργιες απεργίες, οι βίαιες διαμαρτυρίες και οι εξεγέρσεις. «Οι ταραχές που ξέσπασαν το 2009 στο Σισού, στην επαρχία Χουμπέι, όπου 70.000 άνθρωποι συγκρούστηκαν με την αστυνομία, ήταν «ο πιο σοβαρές οδομαχίες» από το 1949». Ταυτόχρονα, δεχόταν μαζικές πιέσεις από τον ΟΗΕ να «εκσυγχρονίσει την περιβαλλοντική της πολιτική» πράγμα που για την Κίνα σήμαινε σε καιρούς ύφεσης να μετριάσει περισσότερο την ενεργοβόρα και ρυπογόνα βιομηχανία της. «Το πρόβλημα με την πολιτική Ομπάμα για την Ασία», *Foreign Affairs*, 19/02/2013
9. «America's pacific century», *Foreign Policy magazine*, 11/10/2011. Οι ελληνικές μεταφράσεις του «Asian pivot» ως «στροφή στην Ασία» ή «άλλα στην Ασία» τείνουν να εξαφανίζουν όλο το βάρος της γεωπολιτικής ιστορίας της λέξης «pivot», από τότε που την εισήγαγε ο Μάκιντερ).
10. Η νέα στάση του Ομπάμα για τον κόσμο», *Foreign Affairs*, 31/12/2012
11. «Οι οδικόι κανόνες της Κίνας», *Foreign Affairs*, 20/04/2015
12. ό.π
13. «Οι ΗΠΑ οδεύουν προς την θάλασσα της Νότιας Κίνας», *Foreign Affairs*, 04/03/2013
14. Η Κίνα, επικαλούμενη το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), έχει θέσει αίτημα για σχεδόν το σύνολο της Θάλασσας της Νότιας Κίνας με βάση το γεγονός ότι περιοδικά κατείχε τα νησιά Spratly και Paracel, που είναι μικρές συστάδες από απόλεες και υφάλους στις βόρειες και νότιες άκρες της θάλασσας.
15. Στο πλευρό των ΗΠΑ συμμετείχαν και στρατεύματα από χώρες-μέλη του νεοουσταθέντος ΟΗΕ. Η Ελλάδα συμμετείχε με 1000 άτομα, οχήματα και αεροπορία.